

Formální pravomoci současných evropských monarchů a jejich reálné využití

JAN KOZUBÍK, ROMAN CHYTILEK*

Abstract: Formal Powers of Current European Monarchs and their Actual Use

The study analyzes the formal powers of current European monarchs, and examines their actual use. We investigate the royal prerogatives of monarchs from ten European nations: Belgium, Denmark, Lichtenstein, Luxembourg, Monaco, the Netherlands, Norway, Spain, Sweden, and the United Kingdom. The text deals with four powers – legislative initiative, royal assent/veto, selection/appointment of the prime minister and dissolution of parliament. The constitutional power is described first; its real use in the period of 1990–2012 is then examined. At the end, a comparison of every single prerogative is carried out, conclusions about the actual position of monarchs in current European political systems are drawn, and a tentative answer to questions concerning the future of kings, princes, and grand dukes serving as heads of state in European countries is suggested.

Keywords: monarchy, monarch, powers, legislative initiative, appointment of prime minister, dissolution of parliament, royal assent, veto

DOI: 10.5817/PC2013-4-483

1. Úvod, teoretické (ne)ukotvení

Poslední faktický král Egypta před nastolením republiky, Farúk I, prohlásil před svou abdikací v roce 1952: „Celý svět se bouří, v roce 2000 zůstane na Zemi už jen pět králů: pikový král, kárový král, srdcový král, křížový král a král Anglie“ (Cavendish 2002). Egyptský panovník se však mýlil, do dnešních dnů zůstali monarchové v čele více jak čtyřiceti států, přičemž království, knížectví a velkovévodství jsou také nedílnou součástí evropského kontinentu dnešní doby. Konstituční monarchie jako model státního zřízení je však z politologického hlediska nejméně probádaným uspořádáním ze všech. O republikách s volenou hlavou státu byl napsán nespočet publikací. Avšak počet textů o státech, v jejímž čele stojí dědičný panovník, je značně limitovaný. V česky ani anglicky psané literatuře z oblasti politické vědy není dohledatelná žádná komplexní a systematická publikace zabývající se pravomocemi, případně postavením evropských monarchů. V úvodu textu tak není možné představit klasický přehled literatury tak, jak jej popisuje Lisa Baglione (2011: 57–71).¹ Na druhou stranu, studii

* Jan Kozubík, student magisterského oboru politikologie na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity, Joštova 10, 602 00, jankozubik@mail.muni.cz; Roman Chytilík, odborný asistent na katedře politikologie Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity, Joštova 10, 602 00 Brno, chytilik@fss.muni.cz.

zabývajících se pravomocemi a postavením hlav států je několik, jedná se však v převážné většině o hlavy států parlamentních republik a žádný z textů není systematickou a komplexní komparací. U tuzemských textů je srovnávací prvek upozaděn ve prospěch jednopřípadových studií celkového postavení prezidenta v konkrétní zemi (Novák 2008; Mlejnek 2011). V rámci literatury zahraniční se lze poté setkat s texty zabývajících se prezidentskými systémy v postkomunistických zemích (Frye 1997), texty zkoumajících prezidencialismus z hlediska jeho rozdílů s parlamentními demokraciemi, vztahem k volebnímu systému a jeho podkategoriím (Shugart a Carey 1992) nebo s texty pokoušejících se měřit jednotlivé pravomoci prezidentů. I ty se však omezují pouze na jejich formální výsady, nikoliv ty reálně využívané (Metcalf 2000). Dalším typem prací týkajících se alespoň částečně daného tématu jsou obecněji zaměřené publikace, které se pokoušejí o celkový popis politických systémů evropských zemí (Říhová 2004; Colomer 2008). Tyto práce jsou jakousi širší analýzou politických institucí a procesů v evropských státech, přičemž u příslušných zemí lze sice nalézt také zmínky o postavení a pravomocích panovníků, avšak pouze okrajově, a rozhodně se nejedná o celkový systematický popis. Literatura zabývajících se specificky evropskými monarchiemi je zejména žánru historického; jedná se převážně o popis života a činů jednotlivých panovníků. Mimo to lze najít několik publikací, které se buď celé (případně jejich podstatná část) zabývají pravomocemi panovníků v jedné konkrétní zemi (Grinda 2010; Ministry of Justice 2009). Obecně lze tedy konstatovat, že v tomto úvodu nelze podrobněji rozebrat přístupy ke zkoumání pravomocí evropských monarchů, neboť žádný komplexní text toho typu není dohledatelný. K tématu byly doposud napsány pouze jednopřípadové studie zabývajících se pravomocemi a postavením panovníka v politickém systému určité země nebo texty pokoušejících se o celkový popis politického zřízení konkrétních států, ve kterých je však prostor pro analýzu výsad hlavy státu logicky velmi omezený. Tato studie tak bude svým způsobem originálním textem pokoušejícím se o systematickou komparaci formálních pravomocí evropských monarchů a jejich reálného využití, která doposud v politologické literatuře chybí.

Obecně se mnohdy uvádí, že evropští monarchové dnes panují, ale nevládnou. Schleiter a Morgan-Jones například píše, že z důvodu neexistence volební legitimacy a postupného podřízení se vládám a premiérovi za procesu demokratizace absolutních monarchií nemají dnes evropští panovníci žádnou možnost využít jejich ústavní výsady (Schleiter a Morgan-Jones 2009: 499). Na druhou stranu jsou však jejich formální pravomoci často srovnatelné s hlavami států v parlamentních, potažmo ojedinele v (semi)prezidentských republikách. Autoři článku si tak stanovili základní výzkumnou otázku, jak se vybrané formální pravomoci současných evropských panovníků kryjí s jejich reálným výkonem?² Cílem tohoto textu bude tedy analýza vybraných ústavních pravomocí monarchů evropského kontinentu a jejich reálného využití. Na konci článku bude formou tabulky zodpovězena výzkumná podotázka, jaké formální pravomoci se u evropských monarchů vyskytují?.

2. Metodologie a postup textu

Z nejobecnějšího hlediska bude výzkum založen na kvalitativním přístupu. Konkrétně se bude jednat o případovou komparativní studii. Dle definice Della Porty je cílem této studie popis a zachycení komplexity jistého fenoménu na omezeném počtu případů. Často jsou tyto přípa-

dy analyzovány na základě většího počtu charakteristik, potažmo proměnných, přičemž účelem tohoto vyššího počtu je dosažení obsáhlejšího popisu a porozumění. Mezi výhody metody patří fakt, že poskytuje příležitost pro detailní analýzu sledovaného fenoménu a zachycení jeho všech důležitých aspektů v konkrétním kontextu. Naopak za nevýhodu lze považovat její omezené využití při testování teorií (Della Porta 2008: 198–221).

Z důvodu rozsahu studie bude zkoumaný vzorek zúžen v několika oblastech. Z hlediska prostorového se bude analýza týkat deseti monarchií evropského kontinentu: Belgického království, Dánského království, Knížectví Lichtenštejnska, Velkovévodství lucemburského, Monackého knížectví, Nizozemského království, Norského království, Španělského království, Švédského království a Spojeného království Velké Británie a Severního Irska. Autoři textu se záměrně rozhodli vynechat Vatikán a Andorru, které bývají někdy řazeny jako další evropské monarchie. U obou těchto zemí je státní zřízení velice specifické a liší se od výše zmíněných. Svátý stolec a jeho teokratické státní uspořádání *sui generis* je zřejmé, v případě Andorry se jedná o tzv. diarchii, tedy dvojvládní, kdy se o pozici hlavy státu dělí v přímých volbách zvolený francouzský prezident se španělským-urgellským biskupem jmenovaným papežem. V obou případech je tedy každá nová hlava státu dosazena do funkce volbou/jmenováním, nikoliv dědičným nástupnictvím. Z hlediska časového byla hranice pro zkoumání reálného využití pravomocí nastavena na období 1990–2012, přičemž rok 1990 byl zvolen jednak z důvodu rozsahu textu, a také z důvodu významných reálných kroků některých panovníků v daném roce. Pro lepší pochopení problematiky autoři v případech, kde jistá pravomoc nebyla monarchou využita po dlouho dobu, a kde byla tato data dostupná, doplňují informaci o posledním reálném využití dané výsady. V neposlední řadě bylo přistoupeno k selekci čtyř formálních pravomocí, jejichž reálné využití bude podrobena zkoumání. Konkrétně se jedná o právo legislativní iniciativy, udělování královského souhlasu/vetování zákonů, výběru/jmenování premiéra a rozpouštění parlamentu. Autoři si uvědomují, že se nejedná o vyčerpávající vřezahrnující výběr, avšak z hlediska rozsahu textu bylo nutné přistoupit k jejich výběru. Autoři textu vycházeli z přehledu pravomocí hlav států z výše uvedeného textu od Metcalfa, přičemž zvolili dvě výsady z oblasti legislativy a dvě z oblasti exekutivy. Na základě kombinace intuice a vlastního předvýzkumu jsou tyto čtyři pravomoci považovány za nejdůležitější, potažmo za ty, které dodnes nejsou mnohdy ryze formální a splňují jeden z typů vzorkování – „politicky důležité případy“ –, jehož účelem je „hledat případy přitahující pozornost (nebo bránící se pozornosti)“ (Punch 2008: 80). Jak bude uvedeno níže, uplatnění těchto výsad panovníky totiž vyústilo ve sledovaném období v lidové hlasování o rozsahu pravomocí, několik ústavních krizí, změn formálních pravomocí atd.

Data potřebná ke kvalitativnímu výzkumu jsou nejčastěji slova, která v tomto případě získáme analýzou dokumentů a další primárních a sekundárních zdrojů. Pro zjištění formálních pravomocí jednotlivých monarchů budou autoři zkoumat ústavy a ústavní dokumenty, přičemž budou využívány aktuální texty stažené z webových stránek panovníků, vlád či parlamentů jednotlivých zemí. Výjimku tvoří Velká Británie, kde ústava ve psané formě neexistuje, téma je však dostatečně zpracováno v oficiálních dokumentech britské vlády a parlamentu. Analýza reálného využití bude poté provedena na základě širokého množství pramenů – novinových článků, webových stránek parlamentu, vlád a panovníků jednotlivých zemí, dokumentů publikovaných jednotlivými státními institucemi atd. Autoři si jsou vědomi faktu, že se jedná o analýzu víceméně nahodilých událostí, budou tak systematicky, na základě důsledného

předvýzkumu, posuzovat veškeré reálné kroky panovníků v daném období, tedy mezi lety 1990–2012, vztahující se k právu legislativní iniciativy, udělování královského souhlasu/vetování zákonů, výběru/jmenování premiéra a rozpouštění parlamentu.³

3. Ústavní pravomoci monarchů a jejich reálné využití

3.1 Legislativní iniciativa

Právo zákonodárné iniciativy, tedy možnost předkládat návrhy zákonů, svému panovníkovi ústavně zakotvuje šest z deseti zkoumaných zemí – Belgie, Dánsko, Lichtenštejsko, Lucembursko, Monako a Nizozemsko.

Tabulka č. 1: Zákonodárná iniciativa – ústava

Země	Zákonodárná iniciativa	Článek ústavy
Belgie	ANO	36, 75
Dánsko	ANO	3, 21
Lichtenštejsko	ANO, ve formě vládních návrhů	64
Lucembursko	ANO	47
Monako	ANO	66
Nizozemsko	ANO	82
Norsko	NE	–
Španělsko	NE	–
Švédsko	NE	–
Velká Británie	NE	–

Zdroj: autoři.

Federální zákonodárná moc je v Belgickém království vykonávána králem, Poslaneckou sněmovnou a Senátem společně a každá z těchto tří složek má právo zákonodárné iniciativy (Ústava Belgie: čl. 36, 75). Většina návrhů zákonů pochází od krále, avšak pouze formálně (Fijnaut et al. 2002: 26). Fakticky tyto zákony vytváří vláda, která je poté předá králi k odsouhlasení. Nakonec putují ke schválení do parlamentu (Dandoy a de Winter 2005: 3). Na první pohled by se tak mohlo zdát, že panovník stojí za iniciací většiny belgických zákonů, reálně tomu tak však není, vláda je pouze předkládá jeho jménem.

Také v Dánském království je legislativní moc dle článku 3 a 21 ústavy svěřena králi a parlamentu společně. Panovník tak může iniciovat návrhy zákonů. I zde je však tato pravomoc monarchy pouze formální. Jak uvádí zpráva dánského parlamentu, prakticky se dělí právo zákonodárné iniciativy mezi parlament a vládu, přičemž vládní návrhy tvoří naprostou většinu (Pedersen 2012: 3).

Lichtenštejnskému knížeti je uděleno na základě 64. článku ústavy právo předkládat návrhy zákonů. Toto právo je však v tom samém článku omezeno – „panujícímu knížeti, a to ve formě vládních návrhů“ – prakticky tedy kníže do této oblasti nezasahuje (Ústava Lichtenštejska: čl. 64).

Ústava Lucemburska stanoví, že „velkovévoda předkládá iniciativní návrhy nebo vládní návrhy zákonů Sněmovně ke schválení“ (Ústava Lucemburska: čl. 47). Situace je obdobná jako u ostatních monarchií. Jak je uvedeno na oficiálních stránkách lucemburského velkovévody, monarcha má spolu s Poslaneckou sněmovnou právo zákonodárné iniciativy, avšak de facto toto právo vykonává umožněním vlády podávat parlamentu návrhy zákonů (Cour Grand-Ducale de Luxembourg 2011). V reálu tedy ani v Lucembursku nedochází k iniciaci legislativy ze strany panovníka, což také dokazuje dokument tamější vlády, který hovoří pouze o parlamentních nebo vládních návrzích, nikoliv o návrzích panovníka (Gouvernement du Grand-Duché de Luxembourg 2006a: 1).

Monacká ústava zajišťuje knížeti společně s Národní radou, tedy monackým parlamentem, společné vykonávání legislativní moci (Ústava Monaka: čl. 4). I přesto, že 66. článek udává, že kníže je jediný, kdo může iniciovat zákony, fakticky je na vládě, aby předkládala knížeti zákony, které budou následně zaslány k projednání Národní radě (Embassy of Monaco in the United Kingdom 2010: 4).

Článek 82 ústavy Nizozemského království stanoví, že návrhy jsou předkládány králem nebo jeho jménem, anebo druhou komorou parlamentu (Ústava Nizozemska: čl. 82). Stejně jako u výše zmíněných monarchií je dnes ovšem tato pravomoc přenesena na vládu. Jak uvádí stránky nizozemského parlamentu, většina návrhů zákonů pochází od vlády, ta menší pak od poslanců. Král však může částečně ovlivnit jejich podobu v tzv. Státní radě, do které každý návrh ještě před projednáním v parlamentu putuje, a které panovník předsedá. Tato instituce je poradním orgánem vlády a i přesto, že se kabinet nemusí držet jejich doporučení, ve většině případů tak činí (The Dutch House of Representatives 2013). Technicky by tedy mohl panovník osobně iniciovat navržení zákona, ve skutečnosti by to však bylo v rozporu s ministerskou odpovědností zakotvenou v ústavě a královna Beatrix tak nikdy neučinila.

Ústava Norského království, Španělského království, Švédského království a Spojeného království Velké Británie a Severního Irska svému panovníkovi formální právo předkládat návrhy zákonů neposkytuje.

3.2 Královský souhlas a možnost veta

Všechny současné evropské monarchie s výjimkou Lucemburska a Švédska poskytují svému panovníkovi pravomoc podepisovat zákony, tedy udělovat tzv. královský souhlas. Jedná se o formální schválení právního předpisu, který se tímto činem stává zákonem.

Dle článku 108 a 109 belgické ústavy platné od roku 1975 belgický král potvrzuje a vyhotovuje zákony (Ústava Belgie: čl. 108, 109). Za dobu existence moderní Belgie panovník odmítl udělit souhlas pouze jednou, a to v roce 1990. V březnu tohoto roku belgický parlament schválil na odpor vládní Křesťanskodemokratické a vlámské strany⁴ zákon legalizující potraty. I přes nátlak premiéra Maertensena, varujícího panovníka, že odmítnutí tohoto předpisu by mohlo způsobit konstituční krizi a potenciální konec monarchie, zaslal král Baudouin předsedovi vlády osobní notu s nesouhlasným stanoviskem. V ní zdůraznil právo na život každého jedince a uvedl, že i král se musí řídit svým svědomím, které mu v tomto případě nedovoluje zákon podepsat (Histoire de Belges 2013). S tichým souhlasem panovníka a v souladu s článkem 93 ústavy byl vzápětí král prohlášen oběma komorami parlamentu neschopen vládnout a ministerská rada ještě též den zákon o legalizaci potratů schválila. Následující

den byl monarcha opět dosazen do úřadu a byly mu navráceny všechny královské pravomoci (Conley 2004: 114–117). Od té doby se on ani jeho nástupce král Albert II. proti vůli parlamentu nepostavili.

Tabulka č. 2: Královský souhlas a možnost veta – ústava

Země	Královský souhlas/veto	Článek ústavy
Belgie	ANO	108, 109
Dánsko	ANO	22
Lichtenštejnsko	ANO	65
Lucembursko	NE	–
Monako	ANO	45, 47, 67
Nizozemsko	ANO	87
Norsko	ANO, ale veto může být přehlasováno	77, 78, 79
Španělsko	ANO	62, 91
Švédsko	NE	–
Velká Británie	ANO + Queen's a Prince's Consent	–

Zdroj: autoři.

V Dánském království se na základě 22. článku ústavy stává přijatý návrh zákona platným pouze v případě, že obdrží nejpozději do 30 dnů po konečném přijetí královský souhlas (Ústava Dánska: čl. 22). Dle zprávy parlamentu je však dnes ústava interpretována tak, že monarcha již není oprávněn odmítnout návrh zákona podepsat. Posledním dánským panovníkem, který svého právo veta využil, byl v roce 1865 král Kristián IX (Pedersen 2012: 10).

V roce 2003 byla lichtenštejnská ústava z roku 1921 nahrazena novou. Občané země se v ní téměř dvoutřetinovou většinou rozhodli podpořit rozšíření pravomocí hlavy státu tak, že bude moci nadále uplatňovat absolutní veto a nově jmenovat soudce, odvolávat vládu atd. (Election Guide 2006). Kníže Hans Adam II. neváhal v případě opačného výsledku vyhrožovat odchodem do exilu. Článek 65 této ústavy tak k platnosti zákona přijatého parlamentem vyžaduje také schválení hlavou státu. Pokud není souhlas udělen do šesti měsíců, je návrh považován za odmítnutý. Článek následující umožňuje vládnoucímu knížeti vetovat také zákony schválené v referendu (Ústava Lichtenštejnska: čl. 65, 66). Právě těchto ustanovení hodlal v roce 2009 využít regent Alois, na něhož jeho otec kníže Hans Adam přenesl většinu svých pravomocí. Regent vyhrožoval, že vetuje zákon legalizující potraty, a to i v případě, bude-li tento návrh schválen v referendu. Stalo by se tak poprvé od veta jeho dědečka knížete Franze Josefa II., který odmítl v 80. letech podepsat zákon upravující možnosti lovu (The New York Times 1989). Občané sice návrh nakonec 53 % většinou odmítli (NBC News 2011), daná situace však vyústila v roce 2012 k lidovému hlasování o omezení panovníkova absolutního veta na návrhy zákonů schválené v referendu. Výsledek byl tři čtvrtiny občanů pro zachování této výsady (Foulkes 2012). Situace v Lichtenštejnském knížectví je v současné době poměrně paradoxní, neboť i případě, že by byl parlamentem schválený zákon na omezení pravomocí knížete odsouhlasen občany v referendu, může monarcha toto rozhodnutí stále vetovat. Bez panovníkova souhlasu tak prakticky k redukci jeho pravomocí dojít nemůže.

Po ústavní reformě v roce 2008 pozbyl lucemburský velkovévoda pravomoc odmítnout zákon. Předcházela tomu obdobná situace, jaká nastala v Belgii v roce 1990. Lucemburský parlament schválil v prvním čtení zákon umožňující provádění eutanazie. Velkovévoda Jindřich, katolík, vzápětí sdělil premiéru Jean-Claude Junckerovi, že mu jeho svědomí neumožňuje tento zákon podepsat. Ústavní krize byla po souhlasu panovníka a parlamentu vyřešena změnou 34. článku ústavy, kdy z věty „Velkovévoda schvaluje a vyhlašuje zákony“ zmizelo první sloveso, čímž se panovníkova role omezila na oficiální a ryze formální vyhlašování (The Guardian 2008).

Monacká ústava zajišťuje knížeti široké pravomoci. Jednou z nich je schvalování zákonů a dekretů, které se řídí články 45, 47 a 67. Zákony jsou vykonatelné až poté, co byly podepsány knížetem. Obdobně také ministerské dekrety vstupují v planost, jen pokud se panovník nepostaví proti nim (Ústava Monaka: čl. 45, 47, 67). Prakticky tak panovník může uplatit absolutní veto. Doposud k tomuto kroku však současný kníže Albert II. nikdy nepřistoupil (Grinda 2010: 71). Jak bylo podrobněji popsáno výše, monacký kníže má skrze vládu jako jediný v zemi právo legislativní iniciativy, tudíž se jeví nevyužití této pravomoci jako pochopitelné.

Nizozemský panovník stále uděluje na základě článku 87 ústavy královský souhlas. Reálné fungování legislativního procesu je však dnes jiné. Pokud nizozemský parlament schválí určitý návrh zákona předložený vládou, je poté zaslán k podpisu královně a příslušnému ministrovi ke kontrasignaci (Ústava Nizozemska: čl. 45, 87). Ve výjimečných případech se stává, že se vláda (a formálně také královna) nakonec rozhodne dříve kabinetem přijatý návrh odmítnout. Panovník ani příslušný ministr tak svůj podpis nepřipojí. I přesto, že je k takto odmítnutému zákonu přidán komentář „Král ponechává zákon ve stavu návrhu zákona“, role panovníka je dnes ryze formální a případné rozhodnutí *o nepřijetí zákona činí vláda* (Ústava Nizozemska: dodatkový čl. XIX, článek 130).

Taktéž panovník Norska vlastní formální právo vetovat zákony, i když pouze suspenzivně. Tato pravomoc je uvedena v člancích 77, 78 a 79 ústavy. Pokud udělí král textu přijatému parlamentem souhlas, stává se zákonem. Avšak v případě, že zákon parlamentu vrátí s komentářem, že „nepovažuje v současné době tento návrh za účelný“, naskýtají se dvě možnosti. Za prvé, legislativní proces dále nepokračuje a návrh zákona není tudíž přijat. Druhá možnost je ta, že pokud i třetí parlament v řadě trvá na zákonu v nezměněné podobě a zašle jej opět panovníkovi s komentářem, že by „Jeho Veličenstvo nemělo odmítat udělit souhlas návrhu zákona, který po nejzralejší úvaze považuje parlament za prospěšný“, je tento návrh, i přes případné opětovné rozhodnutí panovníka královský souhlas neudělit, považován za schválený (Ústava Norska: čl. 77, 78, 79). V moderní době však norský panovník tuto pravomoc nevyužívá a jeho podpis je pouze zdvořilostní záležitostí bez reálné výkonné moci (Bricard 2002: 281). Naposledy využil veto v roce 1905 král Oscar II., poslední panovník personální unie Norska a Švédska, který nesouhlasil se zřízením oddělné konzulární služby pro obě země. Několik dní poté norský parlament tuto unii zrušil a Oscar II. tak pozbyl své místo na norském trůně (The Royal House of Norway 2007).

Španělské království na základě článků 62 a 91 ústavy poskytuje svému panovníkovi pravomoc udělovat královský souhlas. V ústavě je konkrétně uvedeno, že „Král schvaluje zákony, na nichž se usnesl parlament, během 15 dní“ (Ústava Španělska: čl. 62, 91). Teoreticky má tedy král možnost vetovat zákon, reálně však současný panovník Juan Carlos I. tuto možnost vyloučil. Na otázku novinářů v roce 2005, zda by byl ochoten vetovat zákon umožňující

sňatky homosexuálů, řekl: „Jsem králem Španělska, nikoliv králem Belgie“, čímž odkazoval na výše zmíněnou ústavní krizi způsobenou neudělením souhlasu králem Baudouinem (El Mundo 2005). Totéž se opakovalo v roce 2010, kdy panovala určitá nejistota, zdali katolický panovník podepíše zákon rozšiřující možnost potratů. I v tomto případě Juan Carlos I. královský souhlas udělil (LifeSiteNews 2010). Pokud by se však teoreticky španělský monarcha rozhodl odmítnout k některému z návrhů svůj podpis připojit, ani potenciálně by se nemohlo postupovat tak, jako tomu bylo v Belgii v roce 1990, tedy že by byl pouze dočasně zbaven trůnu. V 59. článku ústavy je totiž jasně stanoveno, že „není-li král schopen vykonávat svůj úřad, a je-li tato neschopnost zjištěna prostřednictvím parlamentu, přejímá regentství neprodleně korunní princ“. Juan Carlos I. by přišel o úřad hlavy státu a daný problém by se tak přenesl na prince Filipa, následníka trůnu.

Švédský panovník jako jediný z Evropy pozbyl práva podepisování zákonu při ústavní reformě v roce 1974. Tehdejší sociálnědemokratická vláda zbavila krále prakticky všech formálních pravomocí a ukončila tak veškerou potenciální snahu panovníka ovlivňovat fungování politické sféry (Říchová 2004: 201).

Jak uvádí zpráva britského parlamentu, také panovník Spojeného království uděluje souhlas k návrhům zákonů. Převážná většina pravomocí současně královny je dnes však vykonávána přímo členy vlády, případě skrze jakousi ministerskou radu panovníkovi, kterou je historicky a ústavně vázán vyslyšet. Nejinak je tomu ani u podepisování zákonů. Královna Anna byla posledním britským panovníkem, který se rozhodl pravomoc neudělit královský souhlas využít. Jelikož se obávala, že by skotské milice vytvořené na základě navrženého zákona byly neloajální její osobě, v roce 1708 tento zákon vetovala (Curtis 1973: 157). Od 16. století navíc žádný panovník osobně zákon nepodepsal a královna Viktorie byla v roce 1854 poslední, kdo zákon schválil osobně (Maer a Gay 2009: 5). Poté souhlas udělovali na společném zasedání obou komor parlamentu tzv. Lords Commissioners, což se změnilo v roce 1967, kdy byl přijat Royal Assent Act (HM Government 1967). Ten zavádí dnešní proceduru, kdy je souhlas udělen v okamžiku, kdy Speaker v House of Commons a Lord Speaker v House of Lords přečte ryze formální text/souhlas od královny. Na základě staré tradice je udělován v normanské francouzštině slovy „La Reyne le veult“, což se dá do dnešní angličtiny přeložit jako „the Queen wills it“ (BBC News 2008). Ve Velké Británii se však vyskytuje také institut tzv. Queen's consent a Prince's consent. Tento souhlas má váhu absolutního veta a musí být udělen královnou (respektive princem z Walesu) předtím, než mohou být v parlamentu diskutovány návrhy, které by se dotýkaly královniných pravomocí, zájmů a majetku, respektive zájmů a majetku prince. Tato pravomoc byla plně zveřejněna až na konci roku 2012, přičemž královna musela doposud udělit souhlas na projednávání nejrůznějších zákonů, např. zákona o registrovaném partnerství (Office of the Parliamentary Counsel 2012; Booth 2013). Projednávání tří návrhů panovnice zamítla, konkrétně v roce 1990 projednávání the Reform of the House of Lords Bill, v roce 1998 the Palace of Westminster (Removal of Crown Immunity) Bill a v roce 1999 Military Action Against Iraq (Parliamentary Approval) Bill, kterým by se panovníkova pravomoc schválit vojenský útok na Irák přenesla na parlament. Jak však uvedla mluvčí Buckinghamského paláce, britský monarcha nikdy nevyužil/nevyužije tuto pravomoc, aniž by mu tak bylo doporučeno ministry, a nejinak tomu bylo i v těchto třech případech (Bentley 2013). Teoreticky je tedy nemožné dosáhnout omezení pravomocí královny bez jejího souhlasu. Jelikož by však podobný akt s největší pravděpodobností způsobil ústavní

krizi, nelze předpokládat, že by se britský panovník někdy k takovým krokům uchýlil. Nejlépe to pravděpodobně vyjádřil ústavní teoretik Walter Bagehot, který již v roce 1867 za vládnutí královny Viktorie ohledně této výsady napsal: „Královna žádné takové veto nevlastní. Byla by nucena podepsat vlastní rozsudek smrti, pokud by se na takovém návrhu jednomyslně shodly obě komory parlamentu. Je přežitkem minulosti připisovat jí tuto legislativní pravomoc. Je tomu již dlouho, co o toto právo přišla“ (Bagehot 1867: 83).

3.3 Výběr a jmenování premiéra

Kromě výše popsaných legislativních pravomocí se podílí evropští monarchové také na exekutivě. Ústavy všech analyzovaných států jim zaručují postavení hlavy státu, potažmo představitele výkonné moci. Výběr a jmenování premiéra je jednou z hlavních pravomocí panovníků v této oblasti.

Hned v úvodu této kapitoly je však nutné zdůraznit, že ve všech zemích kromě Švédska (kde touto pravomocí panovník již vůbec nedisponuje) a Monaka podléhá výběr monarchy schválení parlamentu, případně faktickému schválení parlamentními stranami.⁵

Tabulka č. 3: Výběr a jmenování premiéra – ústava

Země	Výběr a jmenování premiéra	Článek ústavy
Belgie	ANO	37, 96
Dánsko	ANO	14
Lichtenštejnsko	ANO	79
Lucembursko	ANO	76, 77
Monako	ANO	46
Nizozemsko	ANO	42, 43
Norsko	ANO	12
Španělsko	ANO	62
Švédsko	NE	–
Velká Británie	ANO	–

Zdroj: autoři.

Článek 37 belgické ústavy udává, že federální výkonná moc – upravená ústavou – přísluší králi. Následuje článek 96, který udává, že král jmenuje a propouští své ministry (Ústava Belgie: čl. 37, 96). Stránky belgické vlády přesně popisují postup panovníka při jmenování nové vlády. Po každých volbách začíná proces konzultací panovníka s předsedou Poslanecké sněmovny, s předsedou Senátu a dalšími prominentními politiky. Na základě těchto setkání může monarcha jmenovat tzv. informatéra/prostředníka, zkušeného politika, který má zjistit postoje stran a možnosti potenciální většinové koalice. Jeho role je důležitá zejména v situacích, kdy existuje více možných uskupení s většinou mandátů, případně je vytvoření takového uskupení stran obtížné. Tato osoba předává králi zprávu, který na jejím základě jmenuje osobu zvanou formater, jehož úkolem je vytvořit většinovou vládu a vést jednání o programových otázkách, koaliční smlouvě a složení vlády. Pokud jsou i tato jednání úspěšná, jsou králem jmenování

ministři a předseda vlády, kterým se většinou stává právě osoba formatéra. Utváření kabinetu může trvat několik týdnů i měsíců, v současné Belgii je totiž nalezení konsensu mezi třemi jazykovými komunitami velice náročné. Panovník může vystřídat osoby informatéra i formatéra a uchovává si tak stále poměrně důležitou roli (Poraal Belgium 2012). Mezi lety 1990–2012 proběhly v Belgii šestery volby (1991, 1995, 1999, 2003, 2007, 2010), přičemž až na ty poslední jmenoval král premiérem vždy předsedu vítězné strany. Po volbách v roce 2007 byla však vláda utvořena až po 196 dnech, přičemž role krále byla zásadní. Za tuto dlouhou dobu vyjednávání neváhal vyměnit několik formatérů a vést mnohdy nadstandardní konzultace s nejrůznějšími politiky. Po vytvoření vlády Yvese Leterme navíc odmítl jeho rezignaci a trval na pokračování jeho vlády (Miller 2010: 88). Po volbách v roce 2010 se situace opakovala, vláda byla utvořena až po 541 dnech od voleb, přičemž panovník opět výrazně reálně zasahoval do vyjednání, mimo jiné také např. veřejným prohlášením (Google News 2011) a nakonec jmenoval premiérem předsedu druhé nejsilnější strany (BBC News 2011).

Dánské královně je dle ústavy svěřena výkonná moc a na základě článku 14 má právo jmenovat a propouštět ministerského předsedu a další ministry (Ústava Dánska: čl. 14). Hlava státu Dánska se i dnes podílí na procesu formování nové vlády, avšak více méně pouze formálně. Po konzultacích s představiteli politických stran je osoba, která má podporu většiny z nich, vybrána královnou jako hlavní vyjednaváč. Ten se později stává ve většině případů premiérem. Panovník má také ústavně svěřenu pravomoc jmenovat ostatní ministry, v praxi je to však předseda vlády, kdo je vybírá. Dánský monarcha nemá v této oblasti dlouhodobě žádný reálný politický vliv (The Danish Parliament 2012).

Lichtenštejnská výkonná moc je v rukou předsedy vlády, který je jmenován knížetem spolu s ostatními ministry na návrh parlamentu (Ústava Lichtenštejnska: čl. 79). Panovník tedy reálně nemůže volit libovolného kandidáta, neboť je vázán doporučením sněmovny (The Landtag of The Principality of Liechtenstein). Ve sledovaném období tak vždy jmenoval premiérem předsedu nejsilnější parlamentní strany, kterou byla střídavě buď Vlastenecká unie,⁶ nebo Pokroková občanská strana⁷ (European Elections Database 2013).

V celém Beneluxu přísluší hlavě státu při jmenování předsedy vlády víceméně obdobná role. Na základě ústavy Lucemburského velkovévodství „velkovévoda jmenuje a propouští členy vlády a upravuje organizace své vlády, jež se skládá nejméně ze tří členů“ (Ústava Lucemburska: čl. 76, 77). V praxi panovník jmenuje osobu tzv. mediátora, někdy nazývaného jako v Belgii a Nizozemí formatér, který na základě vyjednávání představí panovníkovi tým, který by měl vytvořit vládu. On sám se stává ve většině případů premiérem (Embassy of Luxembourg in the Czech Republic 2013). Nicméně politické strany jsou tím, kdo rozhoduje o výsledku procesu formování nové vlády, zejména pak stranické elity reprezentující a kontrolující daný subjekt. Monarcha tak pouze potvrzuje výběr, na němž se shodly politické strany (Colomer 2008: 227). Od roku 1990 proběhly v Lucembursku volby čtyřikrát (1994, 1999, 2004, 2009), přičemž velkovévoda vždy jmenoval premiérem předsedu nejsilnější strany, tedy Křesťansko-sociální lidové strany⁸ (Gouvernement du Grand-Duché de Luxembourg 2006b).

Monacký státní ministr (de facto premiér) je na základě článku 46 ústavy taktéž jmenován panovníkem. Až do nedávna platilo pravidlo, že se muselo jednat o vysokého francouzského úředníka, který byl vybrán monackým knížetem ze tří kandidátů navržených francouzskou vládou (Bricard 2002: 261). Od ústavních změn v roce 2002 a změn dohod s Francií, které byly ratifikovány v roce 2005, však může být nyní předseda vlády Francouz nebo Monačan

a francouzská vláda bude pouze konzultována (USA International Business Publications 2013: 45–46). Kníže tak může v současné době obsadit tuto pozici libovolně (Ústava Monaka: čl. 46). Státní ministr je přímo odpovědný panovníkovi, stejně jako ostatní ministři, a je vždy nestraníkem. V roce 2010 jmenoval kníže Albert poprvé od výše uvedených změn, ryze na vlastní odpovědnost, státním ministrem Michela Rogera, který byl pro některé překvapivě opět francouzským občanem. Uvádí se, že toto jmenování bylo jakýmsi mezníkem značícím výraznější nezávislost Monaka na Francii, a zároveň testem schopnosti nedlouho panujícího monarchy vybrat kvalitního kandidáta na základě vlastního rozhodnutí (Mad for Monaco 2010). Navíc se také jednalo o výrazné posílení pravomocí monackého knížete.

Také nizozemská ústava uvádí ve svém článku 42 a 43, že „vládu tvoří král a ministři; ministerský předseda a ostatní ministři jsou jmenováni a propuštěni královským výnosem“ (Ústava Nizozemska: čl. 42, 43). Jak uvádí Colomer, formální i neformální pravidla a role panovníka při sestavování vlády byla v Nizozemském království téměř totožná s těmi belgickými. Po nových volbách jmenoval monarcha informatéra, jehož úkolem bylo nalézt stabilní kombinaci stran, které mohou utvořit většinovou vládu. Na základě těchto informací vybral informatéra, který měl určit vhodného kandidáta na premiéra (většinou sama sebe) a ukončit vyjednávání ohledně programu příští vlády. Všechny tyto kroky měly vést ke stabilní vládní koalici, přičemž reálná role panovníka v tomto procesu byla významná a silně ovlivňovala celý vyjednávací proces. Skrze informatéra a svůj vlastní vliv přispíval k rozhodnutí, které strany budou/nebudou zahrnuty do vyjednávání atd. (Colomer 2008: 226). To se však v nedávné době změnilo. Mezi lety 1990–2012 se v Nizozemsku uskutečnily sedmery volby (1994, 1998, 2002, 2003, 2006, 2010, 2012), přičemž královna jmenovala po výše uvedené proceduře premiérem vždy předsedu vítězné strany. V tomto období byl obecně sledován pomalý, ale nesporný vzrůst moci a vlivu panovnice, nazývaný „beatrixmus“. To se projevilo zejména v roce 1994, kdy královna Beatrix nedala na názor většiny stran v parlamentu a jmenovala do čela vlády Wima Koka. Tento akt panovnice byl označován jako „státní převrat“ (Bricard 2002: 296). Vznikla tak totiž tzv. purpurová koalice a poprvé od roku 1918 nebyli do vlády zahrnuti Křesťanští demokraté (Strmiska et al. 2002: 153). Situace se však radikálně změnila v roce 2012, kdy role panovníka ve výše uvedené proceduře přestala platit. Královně bylo vyčítáno, že při volbách v roce 2010 zašla ve své roli příliš daleko, když dělala vše proto, aby vyloučila antiimigrantskou Stranu pro svobodu⁹ z vyjednávacího procesu (Dutch News 2012). Nizozemský monarcha tak byl článkem 139a jednacího řádu dolní komory parlamentu z povolebního vyjednávání vyloučen. Jeho roli převzala Poslanecká sněmovna, která zahájí ihned po volbách plenární zasedání, kde prodiskutuje výsledky voleb a zvolí informatéra a později informatéra (House of Representatives of the Netherlands 2012: článek 139a). Tímto aktem byl panovník Nizozemského království zbaven jedné ze svých nejvýraznějších reálně využívaných pravomocí.

Na základě článku 12 norské ústavy král vybírá členy vlády mezi norskými obyvateli s právem volit (Ústava Norska: čl. 12). Norský panovník hraje i dnes reálně při formování nového kabinetu určitou roli. Nejprve probíhají konzultace mezi monarchou a odcházejícím předsedou vlády, který vyjádří své doporučení ohledně svého následníka. Král může využít také rady předsedy parlamentu a vůdčích představitelů parlamentních stran. Obecně je králi doporučeno jmenovat premiérem osobu, jehož strana má největší zastoupení v parlamentu, přičemž panovník – dle ústavní praxe – tuto radu převážně vyslyší. Avšak v případech, kdy je parlamentní rozložení sil nejasné, může monarcha postupovat dle svého uvážení. To se stalo

v roce 1928, kdy král Haakon, navzdory doporučení odcházejícího předsedy vlády, jmenoval premiérem Christophera Hornsruda, který následně sestavil první vládu Strany práce¹⁰ v dějinách země (The Royal House of Norway 2013).

Španělskému králi přísluší na základě článku 62 ústavy navrhnout kandidáta na úřad ministerského předsedy a jmenovat jej. V procesu výběru premiéra je Španělské království výjimečné, neboť má zakotven celý postup vyjednávání v samotné ústavě. Po každých nových volbách probíhají konzultace mezi králem a představiteli jednotlivých parlamentních stran. Poté si panovník vyslechne doporučení předsedy Poslanecké sněmovny a na základě těchto kroků navrhne kandidáta na ministerského předsedu, který poté představí parlamentu celou vládu a probíhá hlasování o její důvěře (Ústava Španělska: čl. 72). Ústavně může tedy panovník na základě své královské výsady nominovat prakticky kohokoliv. Reálně se však role španělského monarchy stala v tomto ohledu ryze formální, je spíše jakousi otázkou protokolu a královského potvrzení fungování demokracie zakotvené v ústavě z roku 1978. Panovník většinou vyhláší svého kandidáta již den po volbách a všichni prozatímní premiéři byli ze strany s největším parlamentním zastoupením (Colomer 2008: 194).

Švédský panovník nemá v procesu jmenování premiéra a formování vlády žádný vliv. Ústavně je pravomoc jmenovat předsedu vlády přiřknuta předsedovi parlamentu, který po konzultacích s představiteli všech stran předkládá parlamentu návrh na jmenování nového premiéra (Ústava Švédska: oddíl 6, článek 4).

Také královna Velké Británie jmenuje na základě svých královských výsad premiéra. Panovnice však musí dle zvykového práva jmenovat předsedou vlády lídra strany, která má v dolní komoře parlamentu většinu. Jiná situace nastává v případech, kdy žádná ze stran většinu mandátů nezíská. V minulém století se tak stalo třikrát, po volbách v roce 1929 a 1974 panovník jmenoval premiérem předsedu strany s nejvyšším počtem mandátů, v roce 1923 předsedu strany s druhým nejvyšším počtem (Maer a Gay 2009: 5). Ve sledovaném období se situace opakovala ještě v roce 2010, kdy královna jmenovala premiérem Davida Camerona, předsedu nejsilnější parlamentní strany, Konzervativců, kteří však nezískali většinu, a byli tak nuceni uzavřít koalici s Liberálními demokraty.

3.4 Rozpouštění parlamentu

Poslední z analyzovaných pravomocí je možnost rozpustit parlament. Zde bude zkoumáno, zdali může monarcha v případě, že tuto pravomoc ústavně vlastní, reálně rozpouštět parlament ze své vlastní vůle. Formálně tak může činit panovník Lichtenštejnska, Lucemburska, Monaka a Nizozemska. V případě Belgie, Dánska, Španělska a Velké Británie je toto právo určitým způsobem dále ústavně omezeno či specifikováno, například uvedením přesných důvodů pro rozpouštění parlamentu. Švédský panovník tak činit dle ústavy nemůže, v Norsku je zákonodárná komora nerozpustitelná.

Belgický panovník má na základě článku 46 ústavy právo rozpustit parlament ze tří přesně definovaných důvodů. V prvním případě odhlasuje-li absolutní většinou dolní komora své rozpouštění po tom, co odmítla návrh federální vlády na vyslovení důvěry a do tří dnů nepředloží králi nástupce na jmenování ministerským předsedou. Za druhé dolní komora schválí absolutní většinou návrh na vyslovení nedůvěry federální vládě a zároveň nepředloží králi nástupce stávajícího premiéra. A v neposlední řadě v případě, že se komora sama

Tabulka č. 4: Rozpuštění parlamentu – ústava

Země	Rozpuštění parlamentu	Článek ústavy
Belgie	ANO, 3 důvody	46
Dánsko	ANO, na podnět premiéra	32
Lichtenštejnsko	ANO	48
Lucembursko	ANO	74
Monako	ANO, po konzultaci Korunní rady	74
Nizozemsko	ANO	64
Norsko	NE, parlament nerozpustitelný	–
Španělsko	ANO, návrh dává předseda vlády	62, 115
Švédsko	NE	–
Velká Británie	ANO dva důvody	–

Zdroj: autoři.

usnese absolutní většinou na svém rozpuštění (Ústava Belgie: čl. 46). V každém z těchto případů následuje i rozpuštění Senátu. Tyto podmínky byly do ústavy zakomponovány až při její revizi v roce 1993, do té doby mohl panovník rozpouštět parlament dle své vůle. Král mohl převzít iniciativní roli např. z praktických důvodů – kalendář atd. (The Belgian Senate: část 3. 4). Rozpuštění parlamentu je dnes obvykle důsledkem politické krize, nejčastěji koaličního rozpadu. V analyzovaném období byl vždy belgický parlament rozpuštěn automaticky. Toto nastává, na základě ústavně zakotveného postupu, po odhlasování deklarace o nutnosti změny ústavy a její specifikaci (Behrendt 2013: 10).

V dánské ústavě je uvedeno následující: „král může kdykoli vypsát nové volby s tím, že existující mandáty zaniknou vykonáním nových voleb. Ministerský předseda dává podnět k tomu, aby byly před koncem volebního období vypsány nové volby“ (Ústava Dánska: čl. 32). Panovník je tedy již ústavně ve svém počínání omezen, v praxi rozhoduje o rozpuštění parlamentu předseda vlády na základě svého vlastního uvážení. Může tak učinit kdykoliv; v praxi zejména za účelem získání stabilnější většiny (The Danish Parliament 2010: 8). Mezi lety 1990–2012 tak bylo učiněno pouze jednou. Premiér Anders Fogh Rasmussen rozhodl, z důvodu snahy o získání výraznější většiny pro významné reformní kroky, o konání nových voleb v roce 2007, tedy již po dvou letech od těch posledních (BBC News 2007). Na panovníkovi bylo pouze formální vypsání/vyhlášení voleb.

Lichtenštejnský kníže měl již v původním znění ústavy, na základě článku 48, zakotveno právo rozpouštět parlament a to se nezměnilo ani po ústavních reformách v roce 2003. Toto panovníkovo rozhodnutí může být však na základě 1500 podpisů lichtenštejnských občanů nebo 4 municipalit podrobena referendu (Ústava Lichtenštejnska: čl. 48). V analyzovaném období se volby konaly vždy v řádném termínu, a tak panovník svého práva rozpustit předčasně parlament nevyužil. V roce 1992 však tímto krokem monarcha hrozil. Kníže Hans Adam dlouhodobě prosazoval zapojení země do mezinárodních organizací, s čímž však narážel na domácí opozici argumentující historickou neutralitou země. Na jeho popud bylo zorganizováno referendum o vstupu knížectví k Evropskému hospodářskému prostoru. Monarcha

však prosazoval jeho uspišení a odporujícímu parlamentu veřejně hrozil rozpuštěním. Po masivních demonstracích, při kterých byl nazýván diktátorem, byla situace nakonec vyřešena kompromisem (Bricard 2002: 203–204).

Lucemburský velkovévoda může na základě článku 74 ústavy rozpouštět parlament, přičemž nové volby se musejí konat nejpozději do tří měsíců (Ústava Lucemburska: čl. 74). Dále není tato výsada nijak specifikována. Návrh na rozpuštění však vyslovuje premiér a na vévodovi je formální uvážení, zdali tuto výzvu přijme či odmítne. Předpokládá se však, že nesouhlasné stanovisko k takovému návrhu by pravděpodobně vyvolalo ústavní krizi (Strøm 2003: 164). Volby v roce 1994, 1999, 2004 i 2009 se vždy konaly v řádném termínu.

Také ústava Monaka přiznává svému knížeti v článku 74 právo – po předchozí konzultaci Korunní rady – rozpustit parlament. Nové volby se poté konají do tří měsíců od tohoto aktu (Ústava Monaka: čl. 74). Avšak od zásadní ústavní revize v roce 1962, na základě které může kníže rozpustit parlament jen po výše uvedené konzultaci, této výsady panovník nevyužil (Grinda 2010: 73).

Obě komory nizozemského parlamentu mohou být rozpuštěny královským výnosem, který současně obsahuje prohlášení o vypsání nových voleb (Ústava Nizozemska čl. 64). V roce 2003, 2006 a 2012 proběhly v zemi neplánované volby, tudíž původní parlament musel být předčasně rozpuštěn (France24 2012). Dnes však patří tato pravomoc do kompetence vlády, o akt panovníka se jedná pouze formálně (Říchová 2004: 101).

Norský parlament má fixní čtyřleté období, institut rozpuštění, případně předčasných voleb, norská ústava nezná (Stortinget 2013). Spolu se Švédskem patří k jediným dvěma zemím, kde tuto pravomoc (z odlišných důvodů) panovník nevládní.

Článek 62 ústavy Španělského království sice uvádí, že králi přísluší rozpouštět parlament a stanovit volby podle ustanovení ústavy, tedy článku 115, který tento akt specifikuje. Přesněji je to tedy předseda vlády, kdo může po předchozím projednání v ministerské radě a se svou výlučnou odpovědností navrhnout rozpuštění Poslanecké sněmovny, Senátu nebo celého parlamentu, jež poté oficiálně provede král (Ústava Španělska: čl. 62, 115). Role hlavy státu je čistě formální, neboť je to právě a pouze premiér, kdo na základě své vlastní iniciativy rozhoduje o předčasných volbách. Dle jisté terminologie je dokonce nazýván „rozpuštěcím diktátorem“ (Strøm 2003: 164). Král kromě výše uvedeného postupu navíc po nových volbách, se spolupodpisem předsedy sněmovny, rozpouští parlament v případě, že během dvou měsíců po prvním hlasování žádný kandidát na předsedu vlády nezíská důvěru sněmovny (Ústava Španělska: čl. 99).

Ústava Švédského království je druhá, která svému panovníkovi nesvěřuje ani tuto pravomoc. Předčasné volby se na rozdíl od Norska konat mohou, vyhláší je však vláda a konají se poté během tří měsíců (Ústava Švédska: oddíl 3, článek 11).

Až do roku 2011 byla jedna z významných královských výsad britského panovníka pravomoc rozpouštět parlament. Parlament neměl fixně stanovené období a monarcha Spojeného království rozhodoval o jeho rozpuštění a konání nových voleb. Za normálních okolností byl mandát členů dolní komory de facto pětiletý. Královna rozhodovala o rozpuštění parlamentu na doporučení premiéra, přičemž odmítnutí tak učinit se fakticky rovnalo jeho odstoupení (Maer a Gay 2009: 5). Naposledy zvažoval odmítnutí rozpuštění parlamentu na žádost premiéra v roce 1950 král Jiří V., když Labouristé získali pouze velice těsnou většinu zákonodárců. Panovník této výsady nakonec nevyužil, avšak jeho osobní tajemník Sir Alan Lascelles zfor-

moval tzv. Lascellesovy principy, tedy důvody pro odmítnutí rozpustit parlament. Jednalo se za prvé o případ, kdy existující parlament byl stále životaschopný a schopný vykonávat práci, za druhé, že by byly volby škodlivé pro národní ekonomiku, a za třetí, že zde byla možnost nalezení jiného premiéra, který bude po rozumnou dobu schopen vést vládu s většinovou podporou zákonodárců (Wilson 1976: 22–23). Přijetím tzv. Fixed-term Parliaments Act v roce 2011 však britský panovník tuto pravomoc pozbyl. Na základě tohoto zákona mohou být nyní nové volby vyhlášeny pouze v případě, že je vládě vyslovena dolní komorou parlamentu nedůvěra, nebo když se dvě třetiny všech jejich členů rozhodnou pro ukončení daného volebního období. Panovník poté proklamačně vyhlásí den voleb a parlament je rozpuštěn 17 pracovních dní před tímto datem. Tímto zákonem tak Alžběta II. a všichni její následovníci přišli o tradiční královskou výsadu rozpouštění parlamentu, neboť jinak než dvěma výše uvedenými způsoby není možné předčasné volby vyhlásit (HM Government 2011).

4. Srovnání

Hlavní náplní této studie byla analýza reálného využití čtyř vybraných ústavních pravomocí evropských monarchů, respektive snaha o nalezení odpovědi na výzkumnou otázku „jak se vybrané formální pravomoci současných evropských panovníků kryjí s jejich reálným výkonem?“. V zásadě lze říci, že u každé pravomoci se míra jejího reálného využití významně liší.

Pravomoc legislativní iniciativy má ústavně zakotvenou pět/šest zemí z deseti: Belgie, Dánsko, Lucembursko, Monako a Nizozemsko. V případě Lichtenštejnska je již v ústavě uvedeno, že panovník má sice právo předkládat zákony, avšak ve formě vládních návrhů. V Norsku, Španělsku, Švédsku a Velké Británii tato pravomoc monarchovi formálně nenáleží. Reálná situace ve všech deseti zemích je však stejná. V žádné z pěti, potažmo šesti zemí, které toto právo svému panovníkovi poskytují, není dlouhodobě daná výsada využívána a fakticky je přenesena na vládu. Lze tedy konstatovat, že žádný ze současných evropských panovníků nevyužívá pravomoc zákonodárné iniciativy a ve většině případů ji dle ústavních zvyklostí již pozbyl.

Pravomoc udělovat královský souhlas, respektive vetovat zákon, je právě tou královskou výsadou, která způsobila ve sledovaném období nejvíce politických rozporů. Ty vyústily v ústavní krize, výhrůžky panovníka odchodem do exilu, odebírání kompetencí, neobvyklé politické kroky či ústavní změny. Švédský panovník pozbyl svého práva podepisovat zákony po ústavních reformách v roce 1974, tomu lucemburskému byla tato kompetence odebrána v roce 2009, kdy prohlásil, že neudělí souhlas k zákonu povolujícímu eutanazii, a fakticky se tak rozhodl využít práva veta. Ostatních osm evropských monarchů si formální právo podepisovat zákony stále drží. V případě Dánska, Nizozemska, Norska a Španělska na základě výše uvedené analýzy vyplynulo, že tato kompetence je již ryze formální, a to ať už z důvodu historického vývoje nebo vlastního prohlášení panovníka. Veto nebylo využito desítky až stovky let a podpis panovníka je dnes spíše otázkou tradice a protokolu. To samé se dá říci o Velké Británii v případě podepisování klasických zákonů (Royal Assent), pokud se však návrh dotýká pravomocí a majetku královny nebo prince (Queen's/Prince's Consent), drží si panovník, potažmo princ, stále právo veta, které bylo ve sledovaném období také třikrát využito. I tady však dle oficiálních vyjádření monarcha postupuje v součinnosti s vládou. Monacký kníže Albert II. pravomoc odmítnout návrh zákona doposud také nevyužil, vzhledem k jeho poměrně

rozsáhlým pravomocím a postavení knížete se však autoři článku domnívají, že tato výsada není natolik formální jako u výše zmíněných zemí. Belgický král Baudouin a lichtenštejský regent Alois byli ve sledovaném období těmi, kteří se spolu s lucemburským velkovévodou Jindřichem rozhodli reálně svého práva veta využít, nebo učinění toho kroku alespoň deklarovali. V Belgii, kde panovník odmítl udělit souhlas k zákonu povolujícímu potraty, byla situace vyřešena velice atypickým krokem. Monarcha byl prohlášen za neschopného vykonávat úřad, zákon byl schválen a panovník opět dosazen do funkce. Od té doby tak král sice opětovně neučinil, avšak za pouze formální výsadu udělování souhlasu v případě této země považovat nelze. Nejvýraznější se jeví pravomoc veta v případě lichtenštejského knížectví. V roce 2003 bylo v referendu potvrzeno panovníkovo absolutní právo veta, na zákony schválené v lidovém hlasování nevýjímaje. Později jej deklaroval využít na zákon povolující potraty, a to i v případě, že by byl potvrzen v referendu. Občané nakonec k tomuto návrhu vyjádřili nesouhlasné stanovisko, avšak lze se domnívat, že by v opačném případě panovník veto reálně využil. Jelikož se kníže opírá o silnou podporu mezi obyvateli, kteří mu tuto pravomoc opětovně potvrdili v roce 2012 v referendu, pravděpodobně by tento akt nezpůsobil žádnou vážnější krizi. Obecně lze tedy konstatovat, že formální pravomoc královského souhlasu/veta zákonů byla ve sledovaném období reálně využita, případně bylo její využití deklarováno za určitých podmínek, v případě Belgie, Lucemburska, Lichtenštejska a specificky Velké Británie (Queen's consent).

Třetí posuzovanou pravomocí byla výsada panovníků vybírat a jmenovat premiéra. Je třeba zdůraznit, že tento akt ve všech zemích kromě Monaka podléhá schválení parlamentu, potažmo vyslovení důvěry premiérovi a vládě. Žádný ze současných evropských panovníků vyjma monackého knížete tudíž nemůže jmenovat předsedu vlády výhradně dle své vlastní vůle. Jen v Lichtenštejsku je tento proces opačný, kníže zvolí kandidáta na doporučení sněmovny, jeho vliv je tedy redukován počátečním rozhodnutím parlamentu. Švédský panovník je jediný, který nemá v ústavě tuto výsadu zakotvenu. Všichni ostatní monarchové předsedu vlády jmenovat mohou, mnohdy však se zásadními ústavními limity, a tak se reálně využití této pravomoci značně liší. Na základě výše uvedeného výzkumu se jeví proces jmenování předsedy vlády ryze formálním v Dánsku, Norsku, Španělsku a Velké Británii. Jedinou výjimkou jsou okamžiky, kdy po volbách není rozložení sil v parlamentu jasné a žádná ze stran nezískala většinu zákonodárců. V těchto případech mají i tito panovníci více prostoru pro vlastní vliv. Specifická situace je poté v zemích Beneluxu. Ve všech třech státech se formální pravomoc výběru a jmenování premiéra kryje s jejím reálným využitím. Panovník nejprve jmenuje dle vlastního uvážení tzv. informatéra a mediátora/formatéra, kteří jej mají informovat o rozložení sil v novém parlamentu, respektive vytvořit novou vládu. V Lucembursku se zdá reálně využití této pravomoci mnohem méně výrazné, než je tomu v Belgii a Nizozemsku. V případě belgického krále byla zásadní zejména jeho aktivita po volbách v roce 2007 a 2010, kdy nebylo možné po dlouhou dobu vytvořit většinovou vládu. Panovník neváhal vyměnit několik formatérů, vést nadstandardní konzultace či pronášet veřejná prohlášení. Snad ještě podstatněji využívala reálně tohoto práva nizozemská královna Beatrix. Začalo se hovořit dokonce o jakémsi fenoménu „beatrixismu“, tedy růstu její neformální moci a vlivu. Panovnice navzdory názoru parlamentu jmenovala v roce 1994 do čela vlády Wima Koka, čímž nebyli poprvé od roku 1918 ve vládě zastoupeni Křesťanští demokraté. Tento krok byl označován za „státní převrat“. V roce 2010 se zase zásadně zasazovala o to, aby byla z povolebního vy-

jednávání vyloučena antiimigrantská Strana pro svobodu. To vše nakonec vyvrcholilo v roce 2012, kdy parlament odhlasoval změnu jednacího řádu, a převzal tak roli panovnice při vyjednávání o nové vládě. Výrazné postavení má monacký kníže, který již není vázán návrhy francouzské vlády, a jmenuje tak na post předsedy vlády fakticky libovolnou osobu, která je navíc nestraníkem. Poprvé tak reálně učinil v roce 2010 kníže Albert. Lze tedy konstatovat, že z hlediska faktického využívání ústavní pravomoci výběru a jmenování premiéra byla ve sledovaném období neaktivnější nizozemská královna, belgický král a monacký kníže. Poslední jmenovaný má nejvýraznější pravomoc a jmenuje reálně předsedu vlády výhradě na základě vlastního uvážení.

Poslední z analyzovaných pravomocí bylo rozpouštění parlamentu. Ústavně zakotvenu má tuto pravomoc osm z deseti současných evropských monarchií. Norský parlament je nerozpustitelný a Švédský panovník tuto pravomoc ústavně nevládní. V případě Belgie, Dánska a Španělska je tato výsada monarchy již ústavně omezena. V Belgii jsou specifikovány pouze tři případy, kdy může k rozpuštění dojít, přičemž tento akt si vždy musí odhlasovat sám parlament. Dánský a španělský panovník je upozaděn předsedou vlády, neboť je to právě on, kdo dle ústavy o tomto kroku rozhoduje. K těmto třem zemím se připojila v roce 2011 také Velká Británie, která specifikovala pouze dva případy, za kterých může být sněmovna rozpuštěna. Do té doby mohla královna – alespoň formálně – rozpouštět sněmovnu dle své vůle. Lucembursko a Nizozemsko svému panovníkovi formálně právo rozpouštět parlament přiznávají, reálně však již nemá hlava státu moc jej využít. Monacký kníže také nerozpustil parlament ze své vlastní vůle po dlouhá desetiletí, avšak v jeho případě nelze tak striktně vyloučit možné využití někdy v budoucnu. Jediným panovníkem, který hodlal tohoto práva v analyzovaném období reálně užít, byl lichtenštejnský kníže Hans Adam. Ten v roce 1992 tímto krokem hrozil parlamentu, pokud nesplní jeho požadavky ohledně referenda týkajícího se Evropského hospodářského prostoru. Nakonec byla situace vyřešena kompromisně, Lichtenštejnské knížectví lze i přesto považovat za zemi, kde si lze nejreálněji představit, že by mohl panovník do budoucna tento akt vykonat.

5. Závěr

Konstituční monarchie jsou i v 21. století stále nedílnou součástí evropského kontinentu. Avšak až na některé výjimky byly panovnické rody nuceny za udržení si svých trůnů zaplatit poměrnou vysokou cenu, vzdání se většiny svých politických pravomocí. Panovníci si s postupující demokratizací a zaváděním parlamentarismu udrželi do dnešních dní svou právní nedotknutelnost a neodpovědnost za své činy. Byli však nuceni přijmout kontrasignaci příslušných ministrů a povětšinou taky praktickou nemožnost rozhodovat ze své vlastní vůle. Šíře formálních pravomocí je u současných evropských králů, knížat a velkovévodů srovnatelná s parlamentními republikami, jejich reálné využití je však značně omezené. Právo legislativní iniciativy tak již dnes reálně nevyužívá žádný z panovníků. Královské veto bylo ve sledovaném období uplatněno pouze jednou v případě Belgie a Lucemburska, specificky třikrát v případě Velké Británie (Queen's consent), a jeho použití bylo jednou deklarováno lichtenštejnským knížetem. Co se týče výběru premiéra, zde byli skutečně aktivní pouze panovníci Belgie, Monaka a Nizozemska. Poslední ze zkoumaných pravomocí, rozpouštění

parlamentu z vlastní vůle, nebyla reálně uplatněna ani jednou, byla pouze opět deklarována v případě Lichtenštejnska. Výše uvedená analýza je tedy důkazem toho, že v současných evropských konstitučních monarchiích byla odpovědnost a reálná rozhodovací pravomoc většinou přenesena na premiéry, potažmo vlády, které se dle demokratických principů – na rozdíl od monarchů – zodpovídají jednotlivým parlamentům.

Do budoucna lze uvažovat o rozšíření tématu monarchií v několika oblastech. Za prvé se jedná o oblast geografickou. Tato studie se zabývala pouze deseti monarchiemi evropského kontinentu, jak bylo však uvedeno v úvodu textu, na světě jich je přes čtyřicet. Navíc, na rozdíl od monarchií evropských, které jsou monarchiemi konstitučními, se ve světě nacházejí také státy s panovníky absolutními. Za druhé lze uvažovat o rozšíření počtu formálních pravomocí, které budou podrobeny analýze reálného využití. Jedná se například o vrchní velení armádě, reprezentaci v zahraničí, uzavírání mezinárodních smluv, jmenování soudců atd. V neposlední řadě by výzkum mohl postihnout celkové formální i neformální postavení panovníků. Autoři textu narazili při přípravě této studie například na ústavně nepsaný zvyk každotýdenního setkávání panovníka s předsedou vlády, které v případě Velké Británie nazval premiér Edward Heath vyčerpávající „návštěvou u psychiatra“ (Bricard 2002: 161). Při snaze o komplexní analýzu postavení a pravomocí monarchů je však potřeba počítat s určitými limity, zejména z důvodu nejednoznačnosti mnoha kompetencí. Obzvláště složité je to v případě Velké Británie, kdy neexistence psané ústavy výrazně komplikuje systematické zhodnocení postavení panovníka. Teprve v roce 2009 vydala vláda určitý přehled královských výsad (Ministry of Justice 2009), ale i zde je uvedeno, že chybí-li soudní rozsudky o rozsahu jednotlivých pravomocí, je prakticky nemožné říci, zdali některé z výsad panovníkovi stále náleží. V mimořádných situacích si tak může britský panovník teoreticky nárokovat právo na některé pradávné královské pravomoci, mezi něž patří například právo *bona vacantia*¹¹ nebo právo na jesetery, labutě a velryby jako součást královských příjmů. I u ostatních monarchií není situace mnohdy jasně čitelná. Mají sice psané ústavy, avšak přesto, že jim často přísluší široké formální pravomoci, na základě historického vývoje a ústavních zvyklostí jsou mnohé z nich přeneseny na premiéra nebo celou vládu a jejich využití v dnešní době by pravděpodobně způsobilo ústavní krize či změny kompetencí. To se také stalo například v Lucembursku v roce 2009, kdy se panovník rozhodl nepodepsat zákon povolující eutanazii, nebo v Nizozemsku po volbách 2010, kdy byla – dle některých názorů – královna při vyjednávání o novém premiérovi příliš aktivistická. Oběma byla vzápětí tato pravomoc parlamentem odebrána. Z toho lze částečně usuzovat, co by se stalo, kdyby další panovníci začali své dlouho nevyužívané výsady opět uplatňovat, a je zřejmé, že z hlediska institucionálního střetu dnes nad panovníky jasně dominují parlamenty a vlády.

Na úplný závěr lze konstatovat, že navzdory výjimečnému posílení pravomocí lichtenštejnského knížete v roce 2003 se zdá, že trendem je nyní spíše omezování prostoru pro reálné využití jednotlivých ústavně zakotvených politických pravomocí evropských monarchů. Autoři článku však předpokládají, že v případě, že panovníci nějak zásadně nevybočí ze své ústavní role, zůstanou konstituční monarchie i nadále mezi evropskými státy pevně zakotveny a vize egyptského krále Farúka, nastíněná v úvodu textu, se nenaplní ani v nadcházejících letech. Historická role, významné postavení symbolu jednoty národa a pozice jakési rovnováhy mezi tradicí a modernitou totiž zajišťují královským rodinám jednotlivých zemí i nadále významnou roli.

Tabulka č. 5: Ústavní pravomoci

Země	Zákon iniciativní	Královský souhlas /veto	Výběr a jmenování premiéra	Rozpuštění parlamentu	Svolávání parlamentu	Jmenování soudců ústavního soudu	Jmenování velvyslanců	Vyhlášení referend	Vrchní velení armáde	Zastupování v zahraničí	Milosti	Ostatní
Belgie	ANO	ANO	ANO	ANO/NE 3 důvody	ANO	ANO	NE	NE	ANO	ANO	ANO	propojová ní vojen. bodnost, jmenování úředníků
Čl. ústavy	36, 75	108, 109	37, 96	46	44	151	-	-	167	167	110	107
Dánsko	ANO	ANO	ANO	ANO/NE na podnět premiéra	ANO	NE	NE	NE	ANO	ANO	ANO	předsednic tví Štatní radě, razba mincí,
Čl. ústavy	3, 21	22	14	32	35	-	-	-	19	19	24	17, 26
Lichtenštejnsko	ANO ve formě vládních návrhů	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	NE	NE	NE obrana zajišťována Švýcarskem	ANO	ANO	jmenování sovacek, možnost, odmítnutí zákonů i po kladném referendu
Čl. ústavy	64	65	79	48	48	104	-	-	-	8	12	54, 66
Lucembursko	ANO	NE	ANO	ANO	ANO	ANO	NE	NE	ANO	NE	NE	vyhlášení váleky a míru
Čl. ústavy	47	-	76, 77	74	72	90	-	-	37	-	-	37
Monako	ANO	ANO	ANO	ANO po konzultaci Korunní rady	ANO	ANO	NE	NE	NE obrana zajišťována Francií	ANO	ANO po konzultaci s Korunní radou	jmenování Královské rady
Čl. ústavy	66	45, 47, 67	46	74	59	89	-	-	-	13	15	75

Země	Zák. iniciativa	Královský souhlas /veto	Výběr a jmenování premiéra	Rozpoštění parlamentu (z vlastní vůle)	Svolávání parlamentu	Jmenování soudců ústavního soudu	Jmenování velvyslanců	Vyhlašování referend	Vrchní velení armádě	Zastupování v zahraničí	Milost	Jmé
Nizozemsko	ANO	ANO	ANO	ANO	NE	ANO	NE	NE	NE	NE	ANO	předsednicví Státní rady
Čl. ústavy	82	87	42, 43	64	-	117	-	-	-	-	122	
Norsko	NE	ale veto může být přehlasován o	ANO	parlament nerozpuštělý	ANO	NE	NE	NE	ANO	NE	ANO	vyznamenání, vyhlášení války a míru
Čl. ústavy	-	77, 78, 79	12	-	69	-	-	-	25	-	20	23, 26
Španělsko	NE	ANO	ANO	ANO/NE návrh dáva předseda vlády na vlastní odpovědnost	ANO	ANO předseda	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	informování o státních záležitostech, vyhlášení války a míru
Čl. ústavy	-	67, 91	62	62, 115	62	159	63	62	62	62	62	67, 123
Švédsko	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE	informování o záležitostech království premiérem
Čl. ústavy	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	kup. 5, čl. 1 viz. text
Velká Británie	NE	ANO + Queen's a Prince's Consent	ANO	ANO/NE dva návrhy	ANO	NE	ANO	NE	ANO	ANO	ANO	Review of the Executive Royal Prerogative Powers

Zdroj: autoři.

Poznámky:

1. Lisa Baglione hovoří o 4 základních prvcích takového přehledu: 1) představení teoretických škol/přístupů k výzkumným otázkám studie a seznámení s jejich hlavními představiteli, 2) popis, jak by každá z daných škol výzkumnou otázku zodpověděla, 3) slabiny a silné stránky jednotlivých přístupů, 4) volbu přístupu, který se nejlépe hodí pro naši studii, a zdůvodnění takového rozhodnutí.
2. „Formálními pravomocemi“ se rozumí výsady, které jsou doslovně zakotveny v ústavě. „Reálným výkonem“ poté faktické využití těchto formálních pravomocí, potažmo rozsah využití ústavně zakotvených výsad.
3. Autoři textu postupovali tak, že pokud se jim nepodařilo v oficiálních dokumentech jednotlivých zemí nalézt informaci o tom, že panovník již danou pravomocí dnes de facto nedisponuje, analyzovali v tisku a všech dostupných zdrojích veškerou aktivitu panovníka vztahující se k dané výsadě ve zvoleném období. Jak bylo uvedeno výše, na základě důsledného předvýzkumu bylo zjištěno, že využití těchto pravomocí totiž přitahovalo v daných zemích vždy pozornost. Získané informace byly následně ověřeny na základě relevantních zdrojů, případně na základě kombinace několika pramenů.
4. V nizozemštině Christen-Democratisch en Vlaams (CD&V).
5. Tato možnost se uplatňuje v zemích, kde se vyskytuje tzv. negativní parlamentarismus, tedy možnost vlády ujmout se úřadu, pokud proti ní nestojí parlamentní většina, která svůj nesouhlas s vládou dá explicitně najevo. Schválení vlády parlamentem (vyslovení důvěry) tedy není vyžadováno. Jedná se např. o Dánsko, Norsko, Švédsko nebo Velkou Británii.
6. V němčině Vaterländische Union (VU).
7. V němčině Fortschrittliche Bürgerpartei (FBP).
8. V lucemburštině Chrëschtlech Sozial Vollekspartei (CSV).
9. V nizozemštině Partij voor de Vrijheid (PVV).
10. V norštině Arbeiderpartiet (Ap).
11. Tzv. uprázdněný majetek, odúmrtní právo. Majetek člověka, který neměl ze zákona ani závěti žádné dědice, by místo státu měl dle tohoto práva přejít do vlastnictví panovníka.

Použité zdroje:

- Bagehot, Walter. 1867. *The English Constitution*. London: Chapman and Hall.
- Baglione, Lisa A. 2011. *Writing a research paper in political science: a practical guide to inquiry, structure, and methods*. Washington, DC: CQ Press.
- BBC News. 2007. *Denmark announces snap elections*. BBC: BBC News (<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7060654.stm>).
- BBC News. 2008. *Royal assent*. BBC: BBC News (http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/82104.stm).
- BBC News. 2011. *Belgium swears in new government headed by Elio Di Rupo*. BBC: BBC News (<http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-16042750>).
- Behrendt, Christian. 2013. „The process of constitutional amendment in Belgium.“ In: *Engineering constitutional change: a comparative perspective on Europe, Canada and the USA*. Ed. Contiades Xenophon. New York: Routledge, 45–67.
- Bentley, Daniel. 2013. *Pamphlet on Royal consent legislation published*. The Independent (<http://www.independent.co.uk/news/uk/politics/pamphlet-on-royal-consent-legislation-published-8452548.html>).
- Booth, Robert. 2013. *Secret papers show extent of senior royals' veto over bills*. The Guardian (<http://www.guardian.co.uk/uk/2013/jan/14/secret-papers-royals-veto-bills>).

- Bricard, Isabelle. 2002. *Monarchie moderní Evropy: lexikon panovnických rodů*. Praha: Brána.
- Cavendish, Richard. 2002. „The Abdication of King Farouk.“ *History Today* 52, č. 7 (<http://www.historytoday.com/richard-cavendish/abdication-king-farouk>).
- Colomer, Joseph. 2008. *Comparative European politics*. Abingdon: Routledge.
- Conley, John. 2004. „Remembering King Baudouin, Witness to Life.“ In: *Life and Learning XIV, Proceedings of the fourteenth University Faculty for Life Conference at the University of St. Thomas Law School University Faculty for life*. Ed. Joseph, Koterski. Washington: University Faculty of Life, 113–119.
- Cour Grand-Duc de Luxembourg. 2011. *Attributions du Grand-Duc en matière législative*. (<http://www.monarchie.lu/fr/chef-etat/fonctions/legislative/index.html>).
- Curtis, Gila. 1973. *The Life and Times of Queen Anne*. London: Weidenfeld Nicolson Illustrated.
- Dandoy, Régis a De Winter, Lieven. 2005. *Legislative agenda-setting in Belgium. A close interplay between the parliament and the government*. Příspěvek na konferenci ECPR General Conference, Budapešť, Maďarsko.
- Della Porta, Donatella. 2008. *Approaches and Methodologies in the Social Sciences*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dutch News. 2012. *Queen no longer involved in forming a coalition government*. Dutch News (http://www.dutchnews.nl/news/archives/2012/03/queen_no_longer_involved_in_ca.php).
- El Mundo. 2005. *Don Juan Carlos, sobre el matrimonio gay: „Soy el Rey de España y no el de Bélgica*. El Mundo (<http://www.elmundo.es/elmundo/2005/05/12/espana/1115917538.html>).
- Election Guide. 2006. *Constitutional Referendum regarding the Prince's powers*. (<http://www.electionguide.org/election.php?ID=326>).
- European Elections Database. 2013. *Liechtenstein*. (http://www.nsd.uib.no/european_election_database/country/liechtenstein/).
- Embassy of Luxembourg in the Czech Republic. 2013. *The government*. (<http://prague.mae.lu/fr/General-Information-about-Luxembourg/The-government>).
- Embassy of Monaco in the United Kingdom. 2010. *Monaco's constitution and institutions*. ([http://www.monaco-consulate-uk.gouv.mc/315UK/wwwnew.nsf/e89a6190e96cbd1fc1256f7f005dbe6e/e05b31e18b4beb8ec1257339004adca3/\\$FILE/monaco%27s%20constitution.pdf](http://www.monaco-consulate-uk.gouv.mc/315UK/wwwnew.nsf/e89a6190e96cbd1fc1256f7f005dbe6e/e05b31e18b4beb8ec1257339004adca3/$FILE/monaco%27s%20constitution.pdf)).
- Fijnaut, Cyrille et al. „Belgium.“ In: *Criminal Preventive Risk Assessment in the Law-Making Procedure*. Ed. Hans, Albrecht. Freiburg i.Br: Iuscrim, 23–54.
- Foulkes, Imogen. 2012. *Liechtenstein referendum rejects curbs on royal powers*. BBC News (<http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-18649156>).
- France24. 2012. *Dutch queen calls for parliament to be dissolve*. France24 (<http://www.france24.com/en/20120425-dutch-queen-beatrix-netherlands-dissolve-parliament-government-rutte-budget-cuts>).
- Frye, Timothy. 1997. „A politics of institutional choice: Postcommunist presidencies.“ *Comparative Political Studies* 30, č. 5, 523–552.
- Google News. 2011. *King issues plea to politicians to save crisis-hit Belgium*. Google News (<http://www.google.com/hostednews/afp/article/ALeqM5g1GI7pJLWYJhIO805iOHHVrgZGdA?docId=CNG.b25e50471bf7cd80f49ff0b9169e31d7.921>).
- Gouvernement du Grand-Duché de Luxembourggeois. 2006. *Les gouvernements de 1848 à nos jours*. (http://web.archive.org/web/20060708120143/http://www.gouvernement.lu/gouvernement/gouvernements_precedents/index.html).
- Gouvernement du Grand-Duché de Luxembourggeois. 2006a. *Political Institutions in Luxembourg*. Luxembourg: Information and Press Service of the Luxembourg Government (http://www.gouvernement.lu/publications/institutions_politiques/apropos_institutions/AP_inst_pol_GB_2006.pdf).
- Grinda, Georges. 2010. *The Principality of Monaco: State, International Status, Institutions*. Haag: M.C. Asser Press.
- Histoire des Belges. 2013. *La conscience du Roi*. (<http://www.histoire-des-belges.be/au-fil-du-temps/epoque-contemporaine/regne-de-baudouin-1er/la-conscience-du-roi>).

- HM Government. 2011. *Fixed-term Parliaments Act*. London: HM Government (<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2011/14/contents/enacted>)
- HM Government. 1967. *Royal Assent Act*. London: HM Government (<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1967/23>).
- Hoffman, Matthew. 2010. 'Catholic' King of Spain Signs Abortion Bill into Law. LifeSiteNews (<http://www.lifesitenews.com/news/archive/ldn/2010/mar/10030502>).
- House of Representatives of the Netherlands. 2012. *Rules of Procedure*. Netherlands: House of Representatives (http://www.houseofrepresentatives.nl/sites/www.houseofrepresentatives.nl/files/content/rules_of_procedure_1.pdf).
- Landtag of The Principality of Liechtenstein. 2013. *Formation of the Government*. (<http://www.landtag.li/content.aspx?auswahl=4183&nid=4183&lang=en>).
- Mad For Monaco. 2010. *Prince Albert Appoints First Minister of State*. Mad For Monaco (<http://madmonaco.blogspot.cz/2010/04/prince-albert-appoints-first-minister.html>).
- Maer, Lucinda a Gay, Oonagh. 2009. *The Royal Prerogative*. London: Library – House of Commons (www.parliament.uk/briefing-papers/SN03861.pdf).
- Metcalf, Lee. 2000. „Measuring Presidential Powers.“ *Comparative Political Studies* 33, č. 5, 660–685.
- Miller, Frederic. 2010. *2007–2008 Belgian Government Formation*. England: Alphascript Publishing.
- Ministry of Justice. 2009. *Review of the Executive Royal Prerogative Powers: Final Report*. London: Ministry of Justice (<http://www.peerage.org/genealogy/royal-prerogative.pdf>).
- Mlejnek, Josef. 2011. *Postavení hlavy státu v postkomunistických zemích: od pádu komunismu v roce 1989 do roku 2010*. Praha: Univerzita Karlova.
- NBC News. 2011. *Liechtenstein rejects plan to legalize abortion*. NBC News (http://www.nbcnews.com/id/44567918/ns/world_news-europe/#.UUIRVKyE4aM).
- Novák, Miroslav a Brunclík, Miloš. 2008. *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech: Česká republika v komparativní perspektivě*. Praha: Dokořán.
- Office of the Parliamentary Counsel. 2012. *Queen's or Prince's Consent*. London: Office of the Parliamentary Counsel (https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/79352/QC_PC_pamphlet_191212.pdf).
- Pedersen, Susannah. 2012. *My Constitutional Act*. Denmark: The Communications Section, Danish Parliament (http://www.thedanishparliament.dk/Publications/~media/Pdf_materiale/Pdf_publicationer/English/My%20Constitutional%20Act_with_explanations_version%209.ashx).
- Poraal Belgium. 2012. *De vorming van een regering*. (http://www.belgium.be/nl/over_belgie/overheid/federale_overheid/federale_regering/regeringsvorming/)
- Punch, Keith. 2008. *Úspěšný návrh výzkumu*. Praha: Portál.
- Řichová, Blanka. 2004. „Nizozemské království“. In: *Komparace politických systémů II*. Ed. Blanka Řichová. Praha: Oeconomica, 89–129.
- Řichová, Blanka. 2004. „Švédské království“. In: *Komparace politických systémů II*. Ed. Blanka Řichová. Praha: Oeconomica, 201–230.
- Schleiter, Petra a Morgan-Jones, Edward. 2009. „Constitutional Power and Competing Risks: Monarchs, Presidents, Prime Ministers, and the Termination of East and West European Cabinets.“ *American Political Science Review* 103, č. 3, 496–512.
- Stortinget. 2013. *About the Storting*. (<http://www.stortinget.no/en/In-English/About-the-Storting/>).
- Strmiska, Maxmilián et al. 2002. *Politické strany moderní Evropy*. Praha: Portál, 153.
- Strøm, Kaare. 2003. *Delegation and Accountability in Parliamentary Democracies*. Oxford: Oxford University Press.
- Shugart, Matthew a Carey, John. 1992. *Presidents and Assemblies: Constitutional Design and Electoral Dynamics*. New York: Cambridge University Press.
- The Belgian Senate. 2013. *Federal Parliament*. (http://www.senate.be/english/federal_parliament_en.html#T.3.4).

- The Danish Parliament. 2012. *The Government and General Elections*. (http://www.thedanishparliament.dk/Democracy/The_separation_of_powers/The_Government/The_Government_and_general_elections.aspx).
- The Danish Parliament. 2010. *Folketinget – The Danish Parliament*. Copenhagen: The Danish Parliament (http://www.thedanishparliament.dk/Publications/~media/Pdf_materiale/Pdf_publicationer/English/The_Folketing.ashx).
- The Dutch House of Representatives. 2013. *How a bill becomes law*. (<http://www.houseofrepresentatives.nl/how-bill-becomes-law>).
- The New York Times. 1989. *Franz Josef of Liechtenstein, 83, A Head of State for 51 Years, Dies*. The New York Times (<http://www.nytimes.com/1989/11/15/obituaries/franz-josef-of-liechtenstein-83-a-head-of-state-for-51-years-dies.html>).
- The Royal House of Norway. 2007. *King Oscar II (1829–1907)*. (<http://www.royalcourt.no/artikkel.html?tid=28688&sek=28582>).
- The Royal House of Norway. 2013. *Change of government*. (<http://www.royalcourt.no/artikkel.html?tid=30067&sek=30055>).
- Theguardian. 2008. *Luxembourg strips monarch of legislative role*. The Guardian (<http://www.guardian.co.uk/world/2008/dec/12/luxembourg-monarchy>).
- USA International Business Publications. 2013. *Country Study Guide- Monaco*. Washington: International Business Publications (<http://books.google.cz/books?id=Xx3XtQK64ckC&pg=PA45&lp-g=PA45&dq=france+monaco+treaty+2005&source=bl&ots=-G1Vs9izjA&sig=MRZXjpBCy4g-Pity-UXddFGVVcpY&hl=cs&sa=X&ei=Te1IUYbiGs-M7AaQqoHwDw&ved=0CEEQ6AEwAz-gK#v=onepage&q=france%20monaco%20treaty%202005&f=false>).
- Ústava Belgického království. (http://www.dekamer.be/kvvcr/pdf_sections/publications/constitution/grondwetEN.pdf).
- Ústava Dánského království. (http://www.thedanishparliament.dk/Publications/~media/Pdf_materiale/Pdf_publicationer/English/My%20Constitutional%20Act_with_explanations_version%209.ashx).
- Ústava Knížectví Lichtenštejska. (<http://www.llv.li/verfassung-e-01-02-09.doc.pdf>).
- Ústava Velkovévodství lucemburského. (http://www.legilux.public.lu/leg/textescoordonnes/recueils/constitution_droits_de_lhomme/CONST1.pdf).
- Ústava Monackého knížectví. (<http://en.gouv.mc/Gouvernement-et-Institutions/Les-Institutions/La-Constitution-de-la-Principaute>).
- Ústava Nizozemského království. (<http://www.government.nl/files/documents-and-publications/regulations/2012/10/18/the-constitution-of-the-kingdom-of-the-netherlands-2008/the-constitution-of-the-kingdom-of-the-netherlands-2008.pdf>).
- Ústava Nizozemského království, dodatkový článek XIX, potažmo odkaz na původní ústavu z roku 1972. (http://www.servat.unibe.ch/icl/nl01000_.html).
- Ústava Norského království. (<http://www.stortinget.no/en/In-English/About-the-Storting/The-Constitution/The-Constitution/>).
- Ústava Španělského království. (http://www.congreso.es/portal/page/portal/Congreso/Congreso/Hist_Normas/Norm/const_espa_texto_ingles_0.pdf).
- Ústava Švédského království (Základní zákon o formě vlády) (<http://www.riksdagen.se/Global/dokument/dokument/laws/the-instrument-of-government-2012.pdf>).
- Ústava Velkovévodství lucemburského. (http://www.legilux.public.lu/leg/textescoordonnes/recueils/constitution_droits_de_lhomme/CONST1.pdf).
- Wilson, Geoffrey. 1976. *Cases and Materials on Constitutional and Administrative Law*. Cambridge: Cambridge: University Press.